Ročník 4
Červen/Červenec 2005
Sivan 5765

10

המשכיל maskil

Z obsahu

Nachmanidova disputace 2

Henry Bacry: Dopisy Samuelovi 3

Kdopak by se Danubia bál...? 4

Fotografie ze světa koránu 11

Političtí vězni žádají odstoupení ministra 13

Krátce

Máme možnost výběru: být anebo nebýt židem? Je to něco samozřejmého? Mají nás právo „zaškatulkovat“ jiní?

Jindřiška Kracíková

Vyvraždění rodiny Kirschnerů byl pro celou naši vesnici traumatický zážitek. Napsání této knihy jsem cítil jako povinnost vůči jejich památce.

Milan Kalina

Ne nadarmo byla Praha nazývána Ir va-Em b’Jisrael – Město a Matka v Izraeli. Bohužel, v poslední době je Praha i místem ostrých sporů uvnitř židovské pospolitosti, které dokonce vyústily v slovní, ba i fyzické násilí.

Rabín Daniel Mayer

Bývalí političtí vězni poznali a zažili na „vlastní kůži“ způsob jednání komunistické policie a StB. Nelze proto souhlasit s akcí předvedenou Státní policií při manifestaci komunistů prvního května na Letenské pláni.

Sdružení bývalých politických vězňů

KDOPAK BY SE DANUBIA BÁL...?

Rozhovor s historikem doc.PhDr. Jánem Mlynárikem, CSc

čtěte na straně 4-5

NACHMANIDOVA DISPUTACE část 6.

Ramban – Rabi Moše ben Nachman, známý v evropské literatuře jako Nachmanides, se narodil ve Španělsku, v katalánském městě Gerona roku 1194. Jedním z jeho učitelů byl například rabi Jehuda ben Jakar. Nachmanides byl vynikajícím talmudistou, biblickým exegetou, filozofem, astronomem, básníkem a lékařem.

62. Řekl jsem: „Midraš použil básnického jazyka. Zmiňuje 45 dní znamenajících roky, jak často poukazují učenci – použil jazyka Písma“.

63. Bratr Pablo řekl, že na světě neexistuje Žid, který by nesouhlasil s tím, že „jom“ znamená doslova „den“. „To jenom on (Ramban) mění význam slov jak se mu to hodí.

64. Tak skučel ke králi, až přivedli prvního Žida, který se namanul a zeptali se ho: „Co ve vaší řeči znamená slovo jom?“ On odvětil: „Dies – den.“

65. Řekl jsem: „Králi, můj panovníku! Tento Žid může být soudcem bratru Pablovi, ale ne mně. V jazyce Písma se používá slova jom všeobecně v souvislosti s časem, například: ‚V den, kdy jsem pobil všechno prvorozené...‘ (Nu 3,13). (Pozn.: Prvorození v Egyptě byli pobiti o půlnoci. Tedy v tomto případě slovo ‚jom-den‘ nelze chápat doslovně, ale ve smyslu ‚doba‘, hebr. ‚et‘). A v množném čísle ‚jamim – dny‘ rozumíme roky. Zde v Písmu je řeč o letech. Avšak je třeba skrýt podstatu, neboť anděl hovořil k prorokovi dvakrát: „...udržuj ta slova v tajnosti a zapečeť tuto knihu až do doby konce. Mnozí budou zmateně pobíhat, ale poznání se rozmnoží‘ (Da 12,4 a podruhé Da 12,9n). Proto je použito slova ‚dny‘. Jsem nucen hovořit o moudrosti s tím, kdo nic nezná, nic nechápe a sluší se, aby ho soudili nerozumní“.

66. Bratr Arnol de Sigora se vmísil (do disputace): „Podívejte se, Jeroným zde překládá – dny lidu.“

67. Zaradoval jsem se jeho slovům. Řekl jsem: „Z jeho slov můžete pochopit, že zde vzpomenuté ‚dny‘ nelze chápat doslovně, jako v jiných místech Písma, a proto musel (Jeroným) přidat objasňující slovo. Já pokládám ony ‚dny lidu‘, o kterých mluví, za roky, neboť lid tak hovoří: ‚Mnoho dní uplynulo od té doby‘ a má na mysli mnoho let“.

68. Opět začal hovořit onen člověk (Pablo): „Jejich učenci říkají, že mesiáš vešel do ráje. A tak je uvedeno v agadě: ‚Proč vešel mesiáš do ráje? Protože viděl, že jeho otcové jsou modloslužebníky, opustil jejich (hříšnou) cestu a sloužil jen Všemohoucímu a Všemohoucí ho v ráji chránil‘.“

69. S úsměvem jsem mu odvětil: „To je argument v můj prospěch. Vždyť ukazuje na to, že syn modloslužebníků je obyčejný člověk. Když totiž zavrhl cestu svých otců, Všemohoucí mu to přičetl k dobru. Hovoří-li se tak o Bohu samém?“ Vzal jsem od něj tu knihu a přečetl jsem celou agadu od začátku. Je v ní řečeno: „ Čtrnáct lidí za svého života vešlo do ráje.“ (Pozn. v agadě z Derech Erec zuta 1, se hovoří o devíti lidech, ale mesiáš mezi nimi není. Je domněnka, že se jedná o jeden z textů, které se nedochovaly anebo byly zničeny křesťanskou cenzurou.) Tam se hovoří o Serach, Ašerově dceři a o Bitji, dceři faraónově. Jestliže by to byl Ježíš, který je dle vás Bohem, pak by nebyl v ráji s ženami, ale na nebesích, která jsou jeho trůn a země je podnoží jeho nohou (Iz 66,1), Bůh chraň. Avšak vše je tak, jak jsem říkal, mesiáš se nalézá v ráji, v němž byl Adam do té doby, než zhřešil. Takové je mínění učenců v knihách agady, je to jasné“.

70. Tehdy král, náš panovník, vstal a všichni se rozešli.

TŘETÍ DEN DISPUTACE

71. Třetího dne přenesl král disputaci do svého paláce, a řekl, že její průběh bude neveřejný. Usadili jsme se u vchodu do trůnního sálu. Bratr Pablo začal vykládat nesmysly, nemající nic společného s disputací a po té řekl: „Uvedu důkaz dle slov jednoho z jejich učenců, jemuž nebylo rovného již čtyři sta let. Jeho jméno je maestro Mojžíš z Egypta (jedná se o Maimonida, 1135-1204). On říká, že mesiáš umře a po něm bude kralovat jeho syn. Tedy ne tak, jak ty zde tvrdíš, že neumře jako ostatní lidé.“ Požádal, aby mu přinesli knihu Soudců. (Pozn.: Nejedná se o stejnojmennou biblickou knihu, ale o poslední, čtrnáctou knihu Maimonidova kodexu Mišne Tora).

72. Řekl jsem: „Nic takového v té knize není. Souhlasím však s tím, že máme učence, kteří to tak tvrdí, jak jsem již dříve vzpomenul (viz 30), že podle mínění autorů agady se mesiáš narodil v den zničení Chrámu a bude žít věčně. Avšak dle mínění exegetů se narodí zanedlouho do konečného vysvobození, bude dlouho živ, zemře všemi ctěn a předá korunu vlády svému synu. Říkal jsem již, že v to věřím, a že mezi dobou do příchodu mesiáše a epochou mesiáše je rozdíl pouze v osvobození od zotročení (Izraele) jinými národy“ (viz Sanhedrin 91b).

73. Přinesli knihu, o kterou požádal. Hledal v ní, ale nic nenašel. Vzal jsem z jeho rukou onu knihu a řekl: „Slyšte, co se píše v knize, na kterou se odvolává. Začal jsem číst od začátku kapitoly: „Král – mesiáš, který povstane v budoucích dnech, navrátí království domu Davida, postaví Chrám a shromáždí vyhnané Izraele...“ (Sefer Šoftim - Hilchot melachim 11).

74. Bratr Arnol de Sigora řekl: „Lže!“

75. Řekl jsem: „Před chvílí byl učencem, kterému rovno není (Maimonides) a nyní lže?!“

76. Král ho napomenul řka: „Nesluší se zostouzet učence.“

77. Řekl jsem králi: „On nelže. Dokážu z Tóry a Proroků, že vše co říkal, je pravda. Že mesiáš musí shromáždit rozehnané z Izraele a rozptýlené Judejce – dvanáct kmenů (viz Iz 11,12). Váš mesiáš neshromáždil ani jednoho, on dokonce nežil v době plenění, aby kohokoli zachránil. Mesiáš musí postavit Chrám v Jeruzalémě. Ježíš nic takového v něm neučinil. Nic nepostavil, ani nic nezbořil. Mesiáš bude panovat nad všemi národy, on však nedokázal panovat ani nad sebou samým.“ A já jim začal číst celou kapitolu: „Když na tebe toto všechno přijde, požehnání i zlořečení...“ až ke slovům: „Všechny tyto kletby pak vloží Hospodin, tvůj Bůh, na tvé nepřátele a tvé nenávistníky, kteří tě pronásledovali“ (Dt 30,1-7). Vysvětlil jsem jim, že „na tvé nepřátele“ znamená na křesťany a „tvé nenávistníky“ znamená na muslimy - na dva národy, které nás pronásledují. Nic na to neodpověděl. Poté král vstal a všichni se rozešli.

Překlad a poznámky: Rabín Daniel Mayer

HENRY BACRY: DOPISY SAMUELOVI

Bejt Elend vydává svou druhou publikaci:

Dopisy pro bar micvu.
Z francouzštiny přeložila Jindřiška Kracíková.

V letošním roce vydává Bejt Elend, odpolední židovská škola, jako svou druhou publikaci (první je Judaismus pro začátečníky od Charlese Szlakmanna) ve spolupráci s nakladatelstvím ZINGT Print Bratislava „**Dopisy Samuelovi**“ od Henryho Bacryho.

Henry Bacry, emeritní profesor marseillské university, odborník na fyziku částic, se ve svých jednasedmdesáti letech (roku 1999) rozhodl napsat svému vnukovi Samuelovi soubor osmnácti dopisů, v nichž se zabývá řadou otázek, které by si měl podle něj mladý člověk ve věku bar micva položit. Nejdůležitější z nich je Kdo je Žid? Máme možnost výběru: být anebo nebýt Židem? Je to něco samozřejmého? Mají nás právo „zaškatulkovat“ jiní? Sám ví, jak takové hledání odpovědí může být těžké, jaká úskalí některé odpovědi skýtají. Proto svému vnukovi radí, aby se ptal, aby přemýšlel o věcech, které jsou mu předkládány. Zkrátka, aby nebyl jen slepým recipientem.

Autor sám kriticky zkoumá různé výroky takových osobností jako je profesor Hebrejské university David Flusser, religionista Mircea Eliade a fyzik Albert Einstein. Zmiňuje Sartrovu definici Žida a to, jak své židovství vnímá básník E. Fleg. Své čtenáře uvádí také do myšlenkového světa středověkého filosofa a lékaře Moše Maimonida, židovského básníka a filosofa Jehudy ha-Leviho, chasidského mistra příběhů rabi Nachmana z Braclavi a filosemity E. G. Lessinga.

Henry Bacry, který dnes žije ve Francii, pochází z Alžírska, kde prožil své dětství a dospívání. Ve třetím dopise nazvaném „…od početí k dospělosti“ mluví o své rodině, o oslavách svátků, o Talmud-Tóře a své fascinaci biblickou dějepravou, o tom, jak on sám vnímal své židovství. Mimo jiné říká: „Toto židovské prostředí, v mnoha ohledech (i přes svůj základní charakter) přitažlivé, se poměrně zajímavě snoubilo s institucí necírkevní školy. Jelikož v Alžírsku nebyla žádná židovská škola, chodil jsem do školy republikánské. Většina učitelů patřila mezi skalní vlastence. Naštěstí téměř všechny jejich práce bavila. Dokázali v nás vyvolat rozechvění, když mluvili o velikosti Francie, o hrdosti na svou koloniální vládu nebo o hesle volnost, rovnost, bratrství. Judaismus se ve škole samozřejmě neprobíral, nicméně judaismus a republika se do jisté míry snoubily v malé podobizně Léona Bluma, kterou si můj dědeček pověsil ve svém pokoji. Být hrdý na to, že jsem izraelita (slovu „Žid“ jsme se tehdy vyhýbali) a zároveň být hrdý na to, že jsem Francouz! Označit se za Jákobovy potomky a zároveň se hlásit ke keltským předkům nám nepřišlo nijak rozporuplné... Přitom jsme dobře věděli, že ve francouzské Africe mohli být Kelti našimi předky leda adoptivními.“

Kniha, jak již bylo svrchu řečeno, je adresovaná třináctiletému dítěti, jejím skutečným cílem je však doprovázet mladého člověka po celé období jeho dospívání.

Jindřiška Kracíková

Bejt Praha **Bejt Simcha**

Erev ŠAVUOT
5. sivan 5765 / 12. června 2005
Španělská synagoga, Praha

Program :

19.00 Přednáška „Bible holandskýma očima. Jak holandští malíři ztvárnili Haftory“ Dr. Alfred Bader (anglicky s českým překladem)
20.00 Vystoupení tria „Kol ve-kinor“ (M. Foršt, A. Shonert, N. Shonert)
20.20 Kantilace Aseret Hadibrot
Maariv: vedený Mišou Kapustinem, rabínským studentem Leo Baeck College

Pro více informací kontaktujte: info@bejt-praha.cz , tel.: 222 310 199,
nebo: kehila@bejtsimcha.cz

Program
Bejt Simcha

ČERVEN / ČERVENEC 2005

PRAVIDELNÉ AKCE
Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin; pokud je na programu i přednáška, následuje vždy po skončení bohoslužby, od 19 hodin

čtvrtek 9. června od 17 hodin
před-šavuotový workshop na ŽO Děčín

pátek 10. června od 18 hodin
Kabalat šabat s Mišou Kapustinem, rabínským studentem z Leo Baeck College

sobota 11. června od 10 hodin
Ranní bohoslužba s Mišou Kapustinem, rabínským studentem z Leo Baeck College

neděle 12. června od 19 hodin
Erev Šavuot společně s Bejt Praha a Mišou Kapustinem - Španělská synagoga (program viz zvláštní pozvánka)

pondělí 13. června od 18 hodin na ŽOP (Maiselova 18), 3. patro
Paul Polansky – přednáška o práci s romskou komunitou v Kosovu

sobota 25. června od 10 hodin
ranní bohoslužba s rabi Ronaldem Hoffbergem

pondělí 27. června od 19 hodin
přednáška a beseda - prof. Paul Liptz (Hebrejská universita, Jeruzalém), spojené s návštěvou reformní skupiny z USA

čtvrtek 2. a 9. června od 19.30
pokračování kurzu čantování Tóry (pro přihlášené)

HODINY PRO VEŘEJNOST
každý pátek od 15 do 18 hodin (ruší se 17.6.)

Bejt Simcha
Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

KDOPAK BY SE DANUBIA BÁL...?

Rozhovor s historikem doc. PhDr. Jánem Mlynárikem, CSc.

Rodiče nás učili, že dívat se hospodyním pod pokličky není slušné a hodné děti tak nečiní. Pokud se neudrží a do hrnců nahlédnou, riskují přátelské plesknutí. To historici mají těžší. Když se rozhodnou porušit nepsaná pravidla, odkrýt tabuizovaná témata a narušit tak idylický obraz národní minulosti, riskují nepochopení, opovržení, anonymní dopisy, mnohdy přijdou ke slovu i útoky fyzické. Profesor Masaryk byl českými „vlastenci" upřímně nenáviděn za svůj odmítavý postoj k rukopisům a během hilsneriády mu univerzitní studenti házeli do bytu kamení… Skvělý historik Josef Pekař si zas vysloužil nadávky za své odmítání husitství v jeho destruktivní, radikální podobě.
I v naší době žije historik, který se nespokojí s pouhým omíláním známých faktů, nahlíží „pod pokličky" a odkrývá pravdu o událostech, které se sice opravdu staly, ale o kterých někteří lidé raději nechtějí ani slyšet nebo o nich rovnou lžou…

Nedávno vydalo nakladatelství **ACADEMIA** ojedinělou historickou práci **„DĚJINY ŽIDŮ NA SLOVENSKU"**, mapující časový oblouk od římského impéria až k poválečným partyzánským pogromům, komunistickému antisemitismu a výslednému exodu většiny přeživších slovenských Židů. Autor v nich zaujímá zcela nesmlouvavý postoj k fašistickému režimu Slovenského státu a genocidě jeho židovského obyvatelstva a bez okolků popisuje i neradostné poměry poválečné.

Takový výklad dějin zcela určitě část slovenské společnosti nepotěší. Proč jsi ty dějiny psal?

Vysvětluje to dedikace knihy, která je věnována památce rodiny Kirschnerů, umučené v Osvětimi. Bydleli ve stejné vesnici jako já a s jejich dětmi jsem se kamarádil. Pak najednou zmizeli. Zahynuli všichni až na jednoho jejich syna Alexandra, který byl v armádě. Tehdejší ministr obrany Čatloš nedovolil, aby vojáci židovského původu byli odvezeni. Internoval je sice ve zvláštních táborech, ale to jim paradoxně zachránilo život. Vyvraždění rodiny Kirschnerů byl pro celou naši vesnici traumatický zážitek. Napsání této knihy jsem cítil jako povinnost vůči jejich památce.

V jednom rozhovoru jsi obvinil Gustáva Husáka, že zachránil život válečnému zločinci. Můžeš to vysvětlit?

Šaňo Mach, vedle bývalého ministerského předsedy Slovenského štátu Bély Tuky, byl hlavním strůjcem genocidy slovenských Židů a jejich transportu do polských vyhlazovacích táborů v Osvětimi, Treblince a Majdanku. Jestliže Béla Tuka byl v roce 1946 odsouzen a popraven, tak Alexandra

(Šaňo) Macha nesporně čekal stejný úděl. Ten však byl postaven před soud až v roce 1947 společně s knězem a bývalým prezidentem Slovenského štátu Josefem Tisou. Týden před začátkem procesu byl Mach z vězení propuštěn pod záminkou, že je smrtelně nemocen, byl pak převezen do nemocnice a tam přežil konec procesu i popravu Tisa. Nepochybně se vyhnul stejnému trestu. Ten odklad se vykonal na nátlak tehdy nejsilnějšího muže slovenské exekutivy, předsedy Sboru pověřenců, soudruha Dr. Gustáva Husáka, který byl Machův známý a dá se říci i přítel. Byl s ním často viděn v bratislavských vinárnách a kavárničkách. Říkalo se tehdy, že „co politika rozdvojuje, slivovička pospojuje". Mach byl za půl roku poté odsouzen na třicet let, dvaadvacet let si odseděl a v roce 1967 byl propuštěn. Jednomu z hlavních strůjců genocidy slovenských Židů tak Gustáv Husák zachránil život. Šaňo Mach si však nezasluhoval naprosto žádný pardon. A tak díky komunistovi Husákovi dožil fašista a vrah pokojně svůj život v Martině, kde zemřel v roce 1972. Jeho zachránce Husák byl v té době už třetím rokem prvním tajemníkem Ústředního výboru KSČ…

Byly rozdíly v projevech antisemitismu během války v Protektorátu a ve Slovenském štátě?

Byl tady zásadní rozdíl. Na Slovensku organizovali genocidu Židů Slováci, gardisté, později za povstání ve spolupráci s německým vojskem. Celý transport Židů provádělo slovenské Ministerstvo železnic. Byly to transporty označené Da (Akce David). Přesně se evidoval počet vyvezených osob, bylo to myslím 57 800 osob v první části od konce března do konce října 1942. Pak se transporty zastavily a katastrofa nastala až během povstání a po jeho potlačení, když už wehrmacht a POHG nebraly žádný ohled na ministerské či prezidentské výjimky, Židy stříleli na místě a pochovávali do masových hrobů nebo je vyváželi do koncentračních táborů. Zachránili se jenom chlapci, kteří byli v Čatlošových oddílech, ale o tom jsme už mluvili.

Česká politická reprezentace byla obvinění z genocidy zbavena, protože zde byl od začátku okupantský režim a genocida českých Židů se prováděla v německé, nacistické režii, což je pro český národ velké plus, ale Češi si to pak vynahradili poválečným vyhnáním Němců ze vší brutalitou, která s tím byla spojena.

Popírání holocaustu začalo vlastně hned po válce, kdy už v roce 1946 zpochybnil švýcarský deník Baseler Nachrichten počet ➤

➤ židovských obětí. V roce 1974 vyšla brožura s názvem „Zemřelo skutečně šest milionů?“. Autorem byl britský „historik“ Richard Harwood a jeho pamflet se stal jakousi „popíračskou biblí“. Lze takovým projevům účinně čelit?

Osobně se domnívám se, že počet vyhlazených evropských Židů byl ještě vyšší než uváděných šest milionů, nicméně pokusy antisemitů vygumovat tyto oběti a vůbec všechny genocidní činy je naprostý nesmysl. Byla to oficiální politika nacistického Německa a jeho satelitů, tedy Slovenské republiky a Chorvatského státu. Kde takové režimy nebyly, tam si nacisté genocidu vynucovali ale neměli vždy úspěch. V Maďarsku držel Horthy pod ochranou 750 000 Židů s tím, že jsou maďarští občané a nikdo na ně nesmí. V druhé polovině roku 1944 byl Horthy svržen a tím byl osud maďarských Židů zpečetěn. Byli prakticky všichni vyvezeni do vyhlazovacích táborů. Postihlo to i 30 000 slovenských Židů, kteří žili na jihu Slovenska a po vídeňské arbitráži se pojednou octli na maďarském území. Mnozí slovenští Židé utíkali před pronásledováním do Maďarska a domnívali se, že jsou zachráněni. Bohužel zahynuli i oni.

Aktivity neonacismu v České republice znepokojují každého slušného člověka. Bohužel policie demokratického státu většinou těmto excesům jen přihlíží a mnohdy spíše pronásledují jejich odpůrce. Myslíš, že se jedná o vážný jev nebo jde jen o mediálně vděčné téma?

Bohužel se nejedná jen o medializaci, ale o skutečnost, která sice nemá žádnou velkou společenskou váhu, ale přesto je nebezpečná a je nutno ji bedlivě monitorovat. V některých jedincích přežívají geny nenávisti a intolerance, jiní hledají jakousi výjimečnost, aby se odlišili od šedého davu. Tato společnost, která má v sobě zakonzervováno mnoho prvků komunistické minulosti, se nevypořádala důkladně ani s komunizmem, ani s radikálními antisemitskými a nacionalistickými organizacemi. Představme si, že by v poválečném Německu byla ustavena strana s nacismem v názvu. To by bylo nemyslitelné.

Pro některé mladé lidi je lákavé být v opozici, vyznávat myšlenky, které většinová společnost zavrhuje a být v konfliktu s establishmentem. Mohou tedy

vyznávat i komunistické či nacistické ideje...

Je to generační problém vzpoury synů proti otcům a synové si uvědomí o co šlo až po desetiletích. Jako třeba Jožka Fischer, který byl šedesátých létech těžkým radikálem a nyní je ministrem zahraničí. Ale i my jsme ve svém mládí začali s ideály budování komunizmu a pak jsme se dočkali trpkého zklamání a nikdo více reálnému socializmu v této zemi pak neškodil více než lidé, kteří v sobě nesli pachuť tohoto zklamání. Příkladem může být například Pavel Kohout, Luděk Pachman, Jiří Pelikán či Zdeněk Hejzlar. Ti systém pomáhali zakládat a na jeho nespravedlnostech se podíleli. Když pak zjistili, čemu pomáhali, našli v nich komunisté své největší nepřátele. Málokdo měl takové štěstí prožít život v dokonalé názorové kontinuitě, jako se to povedlo Pavlu Tigridovi…

Někteří lidé zpochybňují, že existuje vnitřní vývoj. Neberou v úvahu, že člověk tomuto vnitřnímu, vlastnímu vývoji podléhá a trvale se mění. Pavel Kohout, který měl ty zářivé hvězdy v padesátých letech, udělal tomu režimu největší ostudu za normalizace svými misemi v Rakousku, nebo Pelikán se svými listy, Hejzlar prací ve Švédsku pro Amnesty International, Janouch v nadaci Charty 77 a mnoho jiných na tom bylo podobně.

Máš sice mnoho práce s historií, ale určitě si najdeš trochu času na sledování současných problémů. Co například říkáš poměrům v Židovské obci v Praze?

Když se sejdou dva Židé tak se neshodnou. Židovská komunita je už historicky nesmírně rozhádaná. Byly a jsou spory o různé směry judaismu, sionismu, míře možné asimilace atd. Židé jsou silně individuální, protože se jako individuality vyvíjeli, byli donuceni se starat sami o sebe, žili v ghettech a pokud by si nevypěstovali tuto výlučnou identitu vedoucí až k absolutnosti, nepřežili by. Osobně v těchto sporech stojím na straně rabína Sidona, jehož dědeček byl trnavským rabínem. Karol je velmi kultivovaný a vzdělaný člověk a útoky „jelínkovců“ si nezaslouží. Celý spor mne mrzí, protože poškozuje jméno židovstva v očích veřejnosti, a to pak může nahrávat iniciovat antisemitské nálady…

Docela by mne zajímalo jakou národní, politickou nebo profesní skupinu rozčílíš svou další historickou prací?

Asi jsem už vyčerpal svůj potenciál, ale ještě mám v rukopise materiál o uplatňování Benešových dekretů proti Maďarům, kteří byli také z velké části vyhnáni, docházelo přitom k persekucím a k nespravedlivostem. Že zde mnoho Maďarů zůstalo je ovšem zásluhou Rákosziho a kardinála Mindzentiho. Oba úspěšně ve prospěch slovenských Maďarů intervenovali v Moskvě. Ta mimochodem potřebovala mezi Čechy a Němce vykopat hluboký příkop na dlouhá desetiletí, protože věděla, že když se odsun provede dostatečně drasticky, vyvolá to, nejen mezi jednotlivci, ale i národy, velkou nenávist.

Z kádrové evidence Jána Mlynárika…

- Narozen **11. února 1933** ve Fíľakovu (okr. Lučenec)
- **1957** absolvoval FF UK v Praze
- **1957-59** pedagog v Bratislavě
- **1959-69** Akademie múzických umění v Praze
- **1968** získává docenturu, za své postoje je vyloučen z KSČ a vyhozen ze zaměstnání
- **1970-76** kulisák v Národním divadle
- **1976-81** topič v kavárně SLAVIE
- **1977** signatář Charty 77
- **1981-82** vězněn ve vyšetřovací vazbě věznice v Praze – Ruzyni
- **1982-89** donucen k emigraci, pracuje pro stanice Svobodná Evropa a Deutschlandfunk
- **1989** návrat do Prahy
- **od 1990** docent dějin na FF UK
- **1990-92** poslanec SN FS za VPN
- **od 1993** předseda Svazu Slováků v ČSR

◗ Text: Milan Kalina

◗ Foto: Jiří Hodač

LESK A BÍDA LAUDEROVÝCH ŠKOL

Končí školní rok 2010/2011 aneb Výlet do budoucnosti

Je červen, blíží se konec školního roku, a my vstupujeme do školy v Belgické, abychom se podívali, jak se tu učitelům a žákům žije. Už ve vstupních dveřích cítíme, že jsme vítáni, ač neohlášeni. Vrátný se přívětivě usmívá a ochotně vysvětluje, kde co ve škole najdeme. Ostatně, všude jsou popisky a orientační pomůcky, vesměs vyrobené žáky v hodinách výtvarky nebo pracovních činností.

Kráčíme veselými chodbami. Plochy stěn jsou plně využity pro prezentaci dětských prací, nejen výtvarných. Aha, tady visí stránky školního časopisu, našeho mladšího partnera. Elektronickou verzi už jsme si prohlédli na webové stránce školy, kde si jej mohou stáhnout všichni žáci, jejich rodiče, učitelé a vůbec každý, koho časopis zajímá. Fotku každého člena redakce i s jeho funkcí a kontaktem si můžeme prohlédnout na speciální nástěnce – a tu vidíme, že časopis si děti dělají zcela samy, k ruce mají pouze konzultanta z řad učitelského sboru. Vyhledali jsme ho, abychom mu položili pár otázek:

Maskil: Všimli jsme si, že v redakci a redakční radě školního časopisu Chatul pracují jen žáci, a to žáci všech ročníků. Vážně to tak funguje, nebo jste šedou eminencí v pozadí, která nenápadně rozhoduje?

Učitel – konzultant: „Dneska už si děti dělají časopis úplně samy. Tím, že do naší školy chodí děti od šesti do devatenácti, můžeme se spolehnout na to, že práci pro časopis zvládnou."

Maskil: A v začátcích tomu bylo jinak?

Učitel – konzultant: „Na samém začátku byla chuť několika tehdy osmáků vydávat časopis. Přišli za mnou, ale neměli nejmenší tušení, jak na to. Ale jejich zápal byl nakažlivý, a tak jsem se poradil s několika dalšími třídními učiteli a promysleli jsme plán, jak dětem sice pomoci, ale časopis jim „neukrást". Nejprve jsme založili redakci jako kroužek, kam děti, které se přihlásily, musely chodit pravidelně. Společně jsme připravili hrubou koncepci časopisu a hlavně jsme stanovili první zásady práce v redakci. Děti vědí, že redakce je sice otevřená každému novináři, ale znají zároveň pravidla, která redaktoři musejí dodržovat, a také poměrně tvrdé sankce, pokud pravidlům nedostojí. V počátcích naší práce se stalo, že jsme museli společně řešit několik případů porušení pracovní morálky, ale tehdy se nám vyplatilo být důslední a užít dohodnutých trestů včetně jednoho vyhazovu z redakce."

Maskil: Děti do školy přicházejí a odcházejí, mění se. Jak to děláte, že se redakce stále drží?

Učitel – konzultant: „Snažil jsem se dětem nenápadně podsunout myšlenku, že by bylo užitečné angažovat další, především mladší spolužáky – už tehdy jsem tušil, že tudy by mohla vést cesta k udržitelnosti časopisu. No a pak jsme dva roky vydávali časopis opravdu tak, že si kluci a holky rozdělili úkoly, ty přinášeli splněné na schůzky redakce (tedy do kroužku), a tam jsme vždy společně dávali dohromady nové číslo. Snažil jsem se, abych děti sice vedl, ale abych na nich nechával maximum možných úkolů. Význam mé role tak stále klesal a klesal, až jsem si vysloužil dnešní funkci čestného člena redakční rady a konzultanta. Co mě obzvlášť těší, je to, že si velké děti zvykly na piplačku s mrňaty, že si samy vychovávají redakční dorost. Původní redakce už dneska maturuje, redakční práci se nemůže věnovat, ale časopis vzkvétá. Děti dokonce volí šéfredaktora (mají na to pravidla). Takže zatím to funguje, no, myslím, že dobře! Vydávat ho na síti, to byl taky nápad dětí, když přemýšlely, jak snížit náklady. Udělaly průzkum mezi čtenáři, jak změnu z papírové podoby na elektronickou přijmou, objasnily jim ekologická a ekonomická hlediska, vydaly celou „studii" (můžete ji najít na webu). Myslím, že se prací na časopise naučí opravdu hodně důležitých věcí."

Rozhovor s konzultantem, jinak učitelem matematiky, nás potěšil, ale další otázky jsme spolkli, abychom viděli ze školy víc.

O patro výš jsme zaznamenali zvláštní tlumený hluk. Vystoupali jsme po schodech a nalezli skupinu dětí asi tak šesté třídy, která se motala kolem několika akvárií. Děti měly po ruce zápisníky, ve stojanu teploměry, lupy, Petriho misky, lakmusové papírky. Na stole ležely také odborné publikace a šanon výstřižků. Ukázalo se, že děti společně s učitelkou přírodopisu založily několik akvárií, aby mohly pozorovat vývoj žab od vajíček přes pulce. Z pozorování pořizují zápisy tak, jak je zvykem v komunitě vědců. Na školní webové stránce mají také svou sekci, v níž uveřejňují jak výsledky pozorování a měření, tak také různé zajímavosti o žábách a o životě ve sladkých vodách vůbec. Divili jsme se, že se věnují svému kroužku při vyučování, děti nám ale vysvětlily, že toto je výuka. Učí se pochopitelně v přírodovědě i řadě jiných věcí, ale tento žabí projekt je dlouhodobý a vyžaduje speciální pozornost. Jeden čas děti dokonce držely pozorovací pohotovost i o víkendu, když se blížila doba líhnutí pulců z vajec.

Napadlo nás, že když se takové věci dějí na chodbách, jak asi vypadají třídy a co se v nich odehrává.

Zaťukali jsme nejprve u páťáků. Třída byla prázdná! Aha, děti mají tělocvik. Počkáme na ně – ve třídě je totiž na co se dívat a co si prohlížet!

Stěny, police, prostor nad tabulí, stěny a dveře skříní – všechno tu slouží jako prostor pro vystavení něčeho, co děti vyprodukovaly. Později se dozvídáme od učitelky, že to není výběr ukázkových prací, ale že jde o to, aby co nejvíc dětských produktů, které běžně vznikají v hodině, bylo zveřejněno. Aby děti věděly, že když píší volné psaní, jakékoli vyprávění, reakci na práci ve třídě - že toto všechno může číst nejen učitelka, ale i kamarádi. Že když napíšou něco o knize, kterou právě přelouskaly, a doporučí ji kamarádům, že si spolužáci jejich doporučení mohou přečíst. Děti vědí, že to, co ve třídě dělají, není jen tak nějaké cvičení, které učitelka zkontroluje a oznámkuje, ale že jejich práce obsahují myšlenky a nápady, které mohou zajímat také ostatní. Proto záleží vždy na dětech, co se rozhodnou vystavit – učitelka je k tomu ani nenutí, ani nikomu nezakazuje vyvěsit práci, která není prvotřídní. Úlohou učitele je dát prostor, připravit příležitost. I touto cestou se děti učí, že za svou práci odpovídají samy. Když se vedle pečlivě zpracovaných výtvorů ocitne nějaká lajdácká práce, paní učitelka to ani nemusí komento-

vat – dítě to uvidí samo a má šanci z toho vyvodit poučení pro příště.

Na policích mezi okny stojí ve třídě řada šanonů. Zaujaly nás. Každá složka je totiž zřetelně označena jménem dítěte. Jejich smysl nám objasnila o přestávce jedna žákyně. Do šanonu – ona říkala do portfolia – si děti ukládají vlastní práce, které vznikly ve výuce. Žákyně nám ukázala ve svém portfoliu, čeho ona sama si obzvlášť cení, a podrobně nám ukázala jednu z prací – protokol z projektu, ve kterém zkoumala, co děti v její třídě čtou, co čtou jejich rodiče a sourozenci. Říkala nám, že portfolio si hodně oblíbili její rodiče, kteří nejméně jednou za tři měsíce přicházejí do školy, kde společně s ní a paní učitelkou procházejí portfoliem, a dcera jim ukazuje přímo na svých produktech, co se za čas, který uběhl od minulé konzultace, naučila. Pochopili jsme, že rodiče tak získávají podrobnou zprávu o tom, jak se jejich ratolest vyvíjí, a také se učí rozumět tomu, co děti ve škole dělají, protože sami to za svých studentských let nezažili. Rodičům pak nechybí známky, které by jim stejně prozradily jen zlomek toho, co se dozvědí touto cestou. Nedalo nám to a zeptali jsme se učitelky, jak zvládá práci s tolika dětskými portfolii a kde bere čas na konzultace s rodiči.

Učitelka: „Konzultovat pravidelně s rodiči všech žáků vyžaduje hodně času – neuplyne týden bez toho, abych se s některou rodinou sešla. A i když jsou konzultace vyhlášeny jako třicetiminutové, rodiče se obyčejně nemohou nabažit a stráví ve škole nejméně hodinu. Kdybych ale nebyla přesvědčená o tom, že se nám takto investovaný čas bohatě vyplatí, tak by to nedělala. Navazuju osobní vztahy s rodiči, poznávám lépe dítě a jeho potřeby a můžu tak účinněji připravit výuku, která bude dětem co nejvíce vyhovovat. Docela důležité pro mě je, že se takhle předejde řadě nedorozumění, a pokud už vznikly nějaké problémy, vyřeší se snáz."

Překvapilo nás, když paní učitelka říkala, že se takto učí také dítě přijímat odpovědnost za svou práci a hodnotit ji. Při konzultaci to totiž není učitel, kdo říká, co se dítěti podařilo a co ne, ale je to dítě samo, které vysvětluje svým rodičům, co mu jde a co ještě musí zlepšit.

Vedle konzultací zachovává paní učitelka samozřejmě i třídní schůzky – chce totiž, aby se všichni její rodiče navzájem poznali a aby byli v kontaktu. Třídní schůzky vypadají také o dost jinak, než jsme bývali zvyklí. Ve třídě jsou lavice do podkovy, takže všichni rodiče na sebe vidí. Třídních schůzek se obyčejně zúčastňuje i několik dětí, které upraví třídu, připraví zákusky. Káva a čaj jsou také nachystány. Na schůzkách rodiče společně s učitelkou plánují, které akce by bylo dobré pro děti nachystat, jak rodiče mohou pomoct. Někdy chtějí rodiče po paní učitelce, aby objasnila některé metodické postupy, které ve výuce používá a které rodiče zatím neznají. Čas od času si dokonce mohou vyzkoušet něco z toho na vlastní kůži.

Konečně jsme došli až do ředitelny. Ředitele má škola už pět let stále téhož, a to je velká změna oproti prvním devíti letům života této školy. Kontinuita přístupu je vidět, a je také zřejmé, že při volbě ředitele měla rada školy konečně šťastnou ruku.

Maskil: Viděli jsme ve škole už hodně poutavých věcí. Děti vypadají spokojeně. Ve škole je pořádek a pracovní atmosféra. Přesto bychom rádi slyšeli od ředitele, jak se tu vlastně vyučuje a jaký je vzdělávací program školy.

Ředitel: Chceme, aby děti, které odcházejí z naší školy ve kterémkoli věku

1. toho co nejvíce znaly,
2. uměly dělat (nejen rukama, ale i hlavou – tedy aby uměly samostatně přemýšlet),
3. aby samy byly zodpovědné za své učení a měly k učení náklonnost,
4. aby z nich byli dobří kamarádi a slušní lidé s respektem k druhým,
5. a aby dobře znaly židovskou kulturu, tradice a uměly se rozhodnout, co to pro ně osobně znamená.

Maskil: Můžete to trochu víc rozvést?

Ředitel: V první řadě usilujeme o to, aby se děti ve všech předmětech toho hodně dozvídaly, aby byly co nejvzdělanější a měly co nejširší všeobecný rozhled i znalosti související s židovskou kulturou. Nechceme ale, aby děti bezmyšlenkovitě odříkávaly spousty izolovaných poznatků, jak se to stávalo v dobách našeho dětství. Vzdělanost, to pro nás znamená, že děti toho nejen hodně vědí, ale také že poznatkům rozumějí, že je mají vřazené do systému, kde jednotlivé informace spolu souvisejí, na sebe navazují, vzájemně se doplňují. Chceme, aby děti dokázaly s poznatky pracovat, aby je uměly využít v pravý čas, aby uměly rozpoznat, že jim nějaké znalosti k řešení určitého úkolu chybí a aby si je uměly vyhledat. Bereme v úvahu výsledky psychologických výzkumů posledního sta let, které říkají, že jen ty znalosti, které jsme získali aktivně, mají naději udržet se delší dobu v našich myslích.

Maskil: Můžete nám objasnit, co to znamená „získávat poznatky aktivně"?

Ředitel: To znamená, že učitelé volí při práci se žáky takové metody, které dávají dětem příležitost nejen se informace dozvědět (vyslechnout je, přečíst si je), ale které je nutí k tomu, aby s nimi nějak aktivně nakládaly už tehdy, když se jim učí. Děti tak mají například informace třídit do myšlenkových map, porovnávat informace přicházející z různých zdrojů, využívat informací k argumentaci na podporu nějaké myšlenky, analyzovat přiměřeně složité zdroje a informace z nich samostatně získávat. Při těchto činnostech děti každou informaci „vezmou mnohokrát do ruky", musejí zvažovat její význam, hledat, na které místo systému patří - a tak se danou látku naučí do hloubky, porozumějí jí a ještě navíc si ji zapamatují déle než jen do nejbližší písemky.

Maskil: Tohle je ale asi způsob práce vhodný pro gymnázium?

Ředitel: Kdepak! Tak třeba metodou myšlenkové mapy mohou pracovat nejen děti na prvním stupni, ale dokonce i předškoláci. Pochopitelně všechny zvolené metody musejí odpovídat schopnostem dětí, stejně jako náročnost materiálu, s nímž děti pracují. Ale zažil jsem třeba hodinu, kdy prvňáci v lednu hledali v encyklopedii. Bylo to pro ně těžké, čtení ještě nezvládali všichni, ale pracovali v kooperativních skupinách, kde si navzájem pomáhali. A víte, co jim pomáhalo nejvíc? Že byli hodně zvědaví na to, co v té encyklopedii hledali – totiž nevěděli, zda rak plave, nebo jen leze po dně. Víte to?

Maskil: Zdálo se nám, že učitelé i žáci jsou hodně aktivní a že činnosti, kterým se děti věnují, vyrůstají hodně z jejich vlastního zájmu. Viděli jsme školní časopis, přírodovědný projekt, práci s portfolii. Učitelé i žáci mají hodně volnosti v tom, co a jak dělají. Dá se ale vše udržet pod kontrolou?

Ředitel: Ano, máte pravdu. Celá škola je postavena na otevírání širokých možností, na osobní volbě, ale také na důsledném dodržování dohodnutých pravidel. Zní to banálně, ale my opravdu chceme, aby se děti naučily, že tvrdá práce přináší radost a uspokojení – a že k tomu je třeba velká míra svobody. S ní ovšem jde ruku v ruce odpovědnost za to, co dělám. My, vedení školy, jsme dostali důvěru od rady školy. Nikdo nás nevede za ručičku, nikdo nám neříká, co máme či nemáme dělat – a tím pádem z nás také nikdo nesnímá naši odpovědnost. Proto můžeme pracovat naplno. Stejně se stavíme i k našim učitelům a totéž se snažíme naučit i naše žáky.

◗ Do budoucnosti nahlížela Hana Košťálová

BEJT OLAM

5. část

Pohřbívání v židovské tradici

Podmínky zakládání židovských hřbitovů

Středověké hřbitovy byly zakládány uvnitř hrazených měst nebo v jejich blízkosti. Tuto skutečnost dokládá řada židovských hřbitovů, včetně dvou pražských, „židovské zahrady“ na území pozdějšího Nového Města pražského i Starého židovského hřbitova v Praze. Rovněž nejstarší chebský středověký židovský hřbitov býval do roku 1418 uvnitř hrazeného města. Hřbitovy středověkého založení bývaly v blízkosti ghetta např. v Roudnici nad Labem nebo na opačné straně městské zástavby jako v Novém Bydžově. Zajímavé jsou lokality hřbitovů v Rožmberku. Nejstarší zřejmě středověký židovský hřbitov je zde uváděn v těsném sousedství ghetta v nehrazeném podhradí. Druhý zdejší hřbitov založili počátkem 17. století na opačné straně městečka při vnitřní straně hradeb. Také v Sušici a Tachově byly středověké hřbitovy v blízkosti ghetta. Toto pravidlo však neplatilo vždy. Např. hřbitov ve Stráži na Tachovsku, ač středověkého původu, byl založen ve značné vzdálenosti od městečka.

Některé zachované zakládací listiny židovských hřbitovů přibližují podmínky jejich vzniku. Zakládací listina táborského židovského hřbitova z 3. srpna 1634, dokument, dochovaný zřejmě v soudobé kopii, uvádí, že táborští Židé si směli zakoupit a ohradit zahradu za hradbami a zřídit zde hřbitov. Za jeho užívání platili roční poplatky a vybírali pohřebné od přespolních Židů. V době morové epidemie zde nesměli pohřbívat z postižených lokalit. Tento zákaz byl obecným nařízením. Také v Praze v letech 1680 a 1713 až 1714 nebyli pohřbíváni Židé, kteří zemřeli na mor, na svém obvyklém pohřebišti - Starém židovském hřbitově - ale na morovém olšanském hřbitově, který byl po uzavření Starého židovského hřbitova roku 1787 znovuotevřen pro běžné pohřby a sloužil až do roku 1891. Opačné případy dokumentuje založení hřbitova v Litni na Berounsku, a hřbitova zvaného Radobyl na Sedlčansku. Oba hřbitovy vznikly kolem roku 1680 v souvislosti s morovou epidemií.

Františka Bondyová, vzácný kubistický náhrobek z roku 1925, Votice

Novověké hřbitovy bývaly většinou umístěny ve značné vzdálenosti od obydlí na hranici katastru, např. v Babčicích na Táborsku, Všerubech na Plzeňsku nebo na katastru sousední vesnice v židovských obcích v Mladé Vožici, Stráži nad Nežárkou a Telči. Zrušení židovských hřbitovů pozdně středověkého původu v Horažďovicích a Budyni nad Ohří, umístěných na valech za hradbami, je příkladem snahy o vytěsnění pohřebišť z blízkosti měst. V obou lokalitách byly staré hřbitovy na přelomu 18. a 19. století zlikvidovány a založeny nové ve větší vzdálenosti od měst. Požadavek vzdálit hřbitovy - "Boží pole" - místům obydlí je obsažen v Židovském systemálním patentu Františka II. z 3. srpna 1797. Zároveň je zde vysloven souhlas, aby hřbitov byl povolen do vlastnictví každému shromáždění, které má rabína, za předpokladu složení předepsané komorní taxy.

Z podkladů Stabilního katastru je zřejmé, že většina pozemků, určených k pohřbívání Židů, byla v 1. polovině 19. století v držení židovských obcí. ➤

Zhotovení rakve, olej na plátně, 55 x110 cm, Praha 1772, z cyklu obrazů pražského pohřebního bratrstva - majetek ŽM Praha

➤Pouze výjimečně byl hřbitov v majetku vrchnosti, např. v Košeticích a v Pavlově na Pelhřimovsku, nebo byl hřbitov evidován v držení svobodníka v případě, že se nacházel ve svobodnické čtvrti, např. v Prudicích na Táborsku. Při hřbitovech bývaly někdy vystavěny špitály, např. v Hořicích nebo na Starém olšanském hřbitově v Praze, nebo domek pro hlídače a hrobníka, např. v Rakovníku. Naopak v podmínkách založení či rozšíření hřbitovů byl někdy stanoven zákaz obývání hřbitovního domku, jako na starém hřbitově v Novém Bydžově.

Spouštění rakve do hrobu, olej na plátně, 55 x 110 cm, Praha 1772, z cyklu obrazů pražského pohřebního bratrstva - majetek ŽM Praha

Osud židovských hřbitovů v závěru 19. a ve 20. století

V druhé polovině 19. století byly často hřbitovy rozšiřovány. Nové hřbitovy vznikaly v blízkosti komunálních hřbitovů (např. v Chrudimi), nebo bylo na komunálním hřbitově vymezeno židovské oddělení (např. v Nejdku na Karlovarsku). Na rozdíl od starších hřbitovů, kde byly náhrobky orientovány jedním směrem, obvykle přibližně k východu, nebo směrem k vchodu hřbitova, na mladších hřbitovech byly hroby podle křesťanského vzoru obráceny z obou stran k ústřední komunikaci uvnitř hřbitova. Z tohoto období pochází řada zajímavých náhrobků, zhotovených pod vlivem secese a kubismu, např. kubistický náhrobek Aloise Bondyho z roku 1926 na hřbitově v jihočeském Neznašově.

Přestože hřbitovy byly místem, kde mrtví očekávali zmrtvýchvstání, a neměly být nikdy porušeny, nebylo toto pravidlo respektováno a od pradávna docházelo k jejich ničení. Ve středověkých pramenech jsou tyto neblahé události často zmiňovány. Zkáza hrozila hřbitovům zejména na přelomu 18. a 19. století po úředním zastavení dalšího pohřbívání. Po posledním pohřbu Mošeho (Mosese Lippmanna) Becka v květnu roku 1787 byl vážně ohrožen i Starý židovský hřbitov v Praze. O jeho záchranu se roku 1816 zasloužil mimo jiné také arcibiskup rytíř Chlumčanský z Přestavlk.

Při likvidace pražského ghetta roku 1903 došlo přes protesty židovské náboženské obce a Pohřebního bratrstva k okleštění hřbitova na severu a jihozápadě. Náhrobky ze zrušených částí zaplnily prázdná místa hřbitova a pozůstatky byly pohřbeny u Klausovy synagogy v okrsku nefele. Na zdi v blízkosti Pinkasovy synagogy byl umístěn hebrejský nápis připomínající zrušení části hřbitova a vyjadřující prosbu o prominutí hříchu, spáchaném na klidu zemřelých.

Od čtyřicátých let 20. století doznala likvidace hřbitovů nebývalých rozměrů. Nacisté zcela programově zlikvidovali a značně poškodili desítky hřbitovů, mezi nimi také mimořádně cenné hřbitovy jako např. teplický, kynžvartský i oba táborské hřbitovy. Po druhé světové válce snaha o rušení a záměrnou devastaci židovských hřbitovů pokračovala. Stavební práce na televizním vysílači zlikvidovaly část Starého olšanského hřbitova na Žižkově, sloužícího od roku 1787 do roku 1891, kdy byl založen Nový olšanský hřbitov v Praze-Strašnicích. Pražský libeňský hřbitov byl zasypán a nevyčíslitelné škody byly systematicky páchány na mnoha venkovských hřbitovech.

V současné době se v některých regionech židovské hřbitovy důstojným způsobem opravují a dochází po mnoha desetiletích záměrného ničení i dlouhodobého neudržování k jejich rehabilitaci. Navzdory nezměrným ztrátám z minulého půlstoletí je dosud dochováno překvapivé množství židovských památek. I pravidla, která byla stanovena v biblických a talmudských dobách, v židovské tradici platí dodnes.

Památková ochrana hřbitovů je nedostatečná a navíc náhodná, stále nejsou chráněny hřbitovy mimořádných kvalit jako např. starý židovský hřbitov v Chodové Plané na Tachovsku, hřbitov v Drmoulu na Chebsku a hřbitov v Luži na Chrudimsku.

Židovská tradice a kultura jako menšinový prvek v našich zemích výrazně obohacují zdejší kulturní dědictví a památkový fond, jejichž součástí jsou po staletí. Je proto zapotřebí, aby tyto cenné a jedinečné doklady došly v naší společnosti odpovídajícího ocenění a ty, na které se dosud nevztahuje zákonná ochrana, byly urychleně prohlášeny kulturními památkami.

◗ Iva Steinová

Společnost křesťanů a Židů
Čajkovského 22, 130 00 Praha 3
skz@etf.cuni.cz,
www.etf.cuni.cz/skz

V rámci festivalu Three rings se budou konat v Rudolfinu, Španělské synagoze a kostele Sv. Šimona a Judy od 2. do 12. července rozmanité kulturní akce.
Těšit se můžete na: Adash, Berg Chamber Orchestra, Children of a Vanished World, Czech Virtuosi, Diary of Anne Frank, Gentlemen Singers, Mišpacha, North Czech Philharmonic Teplice, Penguin Quartet, Ellen Rabiner, QVOX, Schola Gregoriana Pragensis, Alexander Shonert, Virtuosi Pragenses, White Rose.
Kulturní akce budou doplněny letní školou a různými konferencemi. Záměrem celého projektu je osvětlovat a oslavovat rozmanité příspěvky, kterými judaismus, křesťanství a islám obohatily západní kulturu.
Program festivalu a další podrobnosti na http://www.thethreerings.com

Nebesa nespadla,

…země se nepohnula a přeci byl život děčínské Židovské obce něčím výjimečný. Po více než deseti letech zavítal 10. dubna 2005 do této obce rabín Karol Efraim Sidon.

Po prohlídce rekonstruované budovy děčínské synagogy v doprovodu předsedy obce Vladimíra Poskočila se rabín Sidon zúčastnil závěru jednání výboru ŽOD. Členové výboru spolu s děčínským rabínem Ronaldem Hoffbergem a hosty tak měli možnost diskutovat se vzácnou návštěvou.

Rabín Sidon vyjádřil své milé překvapení nad dosaženými výsledky práce celé obce. Přiznal také, že se v počátku devadesátých let mýlil při svém odhadu životaschopnosti samostatné Židovské obce v Děčíně. Přítomné potěšila i jeho nabídka uspořádat v Děčíně vlastní přednášky. Diskutovalo se upřímně a otevřeně o všem, co souvisí s probouzejícím se náboženským životem obce. O struktuře členů, o způsobu společné oslavy židovských svátků, o umístění a dispozicích nového aronu ha-kodeš, o přípravě nového siduru, o opravě děčínské Tóry… Rabín Sidon dokonce přislíbil být nápomocný při kvalifikované revizi i případné opravě nově získané děčínské Tóry.

Rabín Hoffberg v krátkosti zhodnotil cestu obnovy náboženského života děčínské obce za dobu svého tříletého působení.

Po srdečném rozloučení s výborem ještě měli oba rabíni možnost spolu navzájem nerušeně debatovat o dalších perspektivách spolupráce ŽOD a Federace ŽO při posilování náboženského charakteru děčínské obce.

Ačkoli návštěva rabína Sidona netrvala více než jednu a půl hodiny, byla pro všechny příslibem užší a plodnější spolupráce do budoucna.

Foto a text: Michal Spevák

Letní tábor v Szarvasi

Bejt Elend pořádá pravidelný mezinárodní letní tábor pro děti a mládež v Szarvasi (Maďarsko).
Termín konání: 14. - 26. srpna 2005.
Cena je 3900 Kč za 1 dítě + kapesné + cestovní pojištění.
Podrobnější dotazy zodpoví Jitka na tel. **603 168 427**.

RAFAEL CENTRUM

zve zájemce z řad Židovské obce v Praze a jejich přátele na další medián (diskusní setkání v kruhu)

OBNOVA KOMUNIKACE

Dosud přednášeli psycholog PhDr. Marek Preiss (o tom, co určuje lidskou osobnost), americká spisovatelka Helen Epstein (o generačním srovnání českých a amerických Židů) a britská psychoterapeutka Gaby Glassman (o své práci s druhou generací).

Příští medián zahájí náš přední publicista Petr Brod, vedoucí redaktor české služby BBC (dříve pracoval v BBC v Londýně, ve Svobodné Evropě a v Süddeutsche Zeitung), který se s námi podělí o svou zkušenost a společně s Vámi se zamyslí nad tím, jak nás reflektuje veřejné mínění.

V neděli 26. června od 17 do 19 hodin
v jídelně Židovské obce, Maiselova 18, Praha 1

Moderuje Věra Roubalová, diskusi facilitují i další členové Rafael Centra. Konečným smyslem mediánů je obnovovat v židovské obci tradici diskuse, obnovovat schopnost komunikace a posilovat zkušenost, že je možno vést dialog. Na mediánu uvítáme všechny, kdo se chtějí domluvit.

Za Rafael Centrum zve Věra Roubalová, Marek Preiss, a Helena Klímová

OZNÁMENÍ O VOLBÁCH

(ze zápisu ze společné schůze Reprezentace a Komise pro přípravu Volebního řádu Židovské obce v Praze dne 24.5.2005).

V souladu s rozhodnutím Shromáždění členů ze dne 20.3.2005 a se Stanovami ŽOP, vyhlašují Komise pro přípravu Volebního řádu a Reprezentace ŽO v Praze mimořádné volby do Reprezentace ŽO v Praze a doplňující volby do revizní komise FŽO v ČR

na neděli 30.10.2005.

Předvolební Shromáždění členů se bude konat

v neděli 11.9.2005

ANTIKVARIÁT KOROUŠ
nově otevřený ve Smíchovské synagoze Stroupežnického 290
150 00 Praha 5

vám nabízí

bohatý výběr knih z oblasti judaik, historie, filosofie, umění, včetně cizojazyčné literatury. Dále nabízíme bohatý výběr grafik, map, fotografií, reklam, ex libris a dalšího grafického materiálu.

Třikrát týdně je k dispozici oddělení s vynikající zásobou místopisných i specializovaných pohlednic.

Výše uvedený sortiment také pravidelně vykupujeme.
Informace poskytneme
na tel. č. 775 054 557

FOTOGRAFIE ZE SVĚTA KORÁNU

Arabský svět vnímáme povětšinou jako homogenní geopolitický prostor, ve kterém se jeho militantní obyvatelstvo zabývá válkami, násilím a sebevražednými teroristickými útoky zaměřenými nejen proti Izraeli, ale proti západní civilizaci vůbec. Jen málokdo si uvědomuje, že to, co nazýváme „arabským světem“, je dnes dvaadvacet zemí s nejrůznějšími politickými systémy, propastnými rozdíly mezi chudobou a bohatstvím, rozdílnou historickou i kulturní tradicí. Chceme-li tento svět pochopit, poznat jeho současné problémy i budoucí směřování, nezbývá než se jím trpělivě a bez předsudků zabývat. Jednou z možností, jak do tohoto světa nahlédnout, poskytuje stávající výstava NAZAR - FOTOGRAFIE Z ARABSKÉHO SVĚTA, kterou lze do konce července zhlédnout v pražské galerii LANGHANS.

(„NAZAR“ – znamená arabsky vidění, pohled, reflexe.)

Výstava byla připravena péčí holandského festivalu NOORDELICHT, který se ve svých sudých ročnících zaměřuje na oblast nezápadního světa. „Chtěli jsme předložit drobnokresbu arabského světa, jak je vidět zevnitř, ukázat jeho různorodost a kvalitu umění,“ říká kurátor projektu Wim Melis a dodává, „že je důležité zdůraznit, že arabská fotografie jako taková neexistuje, stejně jako je hloupý pojem evropská fotografie . Je velmi těžké označit společného jmenovatele, který odlišuje fotografii z arabského světa třeba od Latinské Ameriky nebo Afriky“.

„Královští sokoli II“, Šardžá, Spojené arabské emiráty 1997, Wouter Deruytter ©

Expozice představuje snímky dvanácti současných fotografů, kteří podávají svébytný pohled na arabské reálie, s kterými jsou osobně spjati. Výstava je výběrem z dosud největší přehlídky arabské fotografie, jaká se kdy v západních zemích konala (holandský foto festival NOORDELICHT, podzim 2004). Obraz arabské kultury a každodenního života je na výstavě složen ze snímků, které sahají od reportáže přes inscenovanou fotografii až po portrétní tvorbu.

Výstava je členěna na dvě části. Jedna, nazvaná **„Pohled západníma očima“,** je reflexí fotografů, kteří sice část života prožili v arabském světě, ale nyní pracují v Evropě nebo USA a na arabské země se dívají zvnějšku. Díky své osobní angažovanosti však podávají jiný obraz než média a zajímají se především o konfrontaci arabských modernistů a islámských fundamentalistů. Tento pohled na výstavě v galerii LANGHANS zastupují dvě fotografky z USA a Finska a tři fotografové z Polska, Nizozemí a Iránu.

Alison Bradleyová (USA) pracuje s technikami, které používali první fotografové a ukazuje srdce arabské společnosti – tržiště. Její finská kolegyně **Laura Junková** se zase zaměřila na snímky palestinské rodiny na dovolené, Belgičan **Wouter Deruytter** zas nahlédl do komnat arabského šejka a prezentuje tradiční arabské hodnoty ukryté za moderní fasádou jeho dvora. Některé jeho snímky jsou nostalgickou připomínkou zanikajícího světa pohádek Tisíce a jedné noci.

„Autoportrét 2“, Mrtvé moře 2002-2003, Tarek Al-Ghoussein ©

Druhá část výstavy **„Pohled arabskýma očima“** je pro mnohé arabské fotografy premiérovou příležitostí vystavovat na Západě. V expozici můžeme zhlédnout práce tří fotografů a čtyř fotografek. Zajímavým projektem **Anas Al-Shaika** (Spojené arabské emiráty) je soubor „Paměť pamětí“ kritizující nedostatek intelektuální svobody ve své zemi. **Farida Hamaková** zas dokumentuje osudy šítských uprchlíků, kteří léta po skončené občanské válce přebývají ve zříceninách bejrútského paláce Daheš. Z Maroka pochází **Lalla Essaydiová**, která se ve výtvarně stylizovaných fotografiích zamýšlí nad postavením ženy a muže v islámu. Zahalené ženy působí jako součást kaligrafické dekorace interiérů, z nichž nesmějí vykročit do veřejné sféry vyhrazené mužům. Aktuálním tématem se zabývá **Rula Halawaniová** (Palestina), která vytváří série snímků západního břehu Jordánu, v nichž srovnává odlišné stopy, jež zanechali v krajině Izraelci a Palestinci. Do roku 1999 pracovala pro agenturu REUTERS, poté založila katedru fotografie na Bierzeit University v Palestině. **Tarek Al-Ghoussein** zase v sérii působivých autoportrétů (v převleku teroristy) kritizuje mediální klišé s nimž bývají Palestinci ztotožňováni. V jeho imaginární reklamní kampani ve stylu Levis a Marlboro funguje obraz teroristy se šátkem na hlavě jako logo konfliktu mezi Izraelci a Palestinci.

„Masný trh as-Salachána“, Káhira 1992, Zbygniew Kosc ©

Vývoj fotografie v celé oblasti sahající od Maroka na západě až po Omán na východě, od Sýrie na severu po Súdán na jihu byl ovlivněn starými islámskými zákazy zájmu o výtvarné umění. Ve většině arabských zemí se fotografie – jako svébytný umělecký obor – dodnes neuznává. Nyní zde existuje především dokumentární fotografie, která vznikla z požadavků na turistickou prezentaci (pohlednice, prospekty, průvodce) a agenturní fotografie pro politické zpravodajství. Situace se však pomalu mění k lepšímu. Může tomu výrazně pomoci i mezinárodně projevený zájem o fotografickou tvorbu této krásné, nicméně neklidné a kontroverzní části našeho světa.

Milan Kalina

O SVÁTKU ŠAVUOT

a nejen o něm

Lepší suchá skýva a k tomu klid než dům plný obětních hodů a spory (Př 17,1).

Není tomu tak dlouho, kdy jsme slavili svátek Pesach a připomněli si historický moment odchodu z Egypta, kdy Hospodin vyvedl naše předky z otroctví na svobodu.

Nyní se připravujeme na Šavuot, který též nazýváme Chag matan Tora - Svátek darování Tóry. Všemohoucí ji daroval na hoře Sinaj všemu Izraeli. Židovský lid bezvýhradně přijal Boží Zákon se slovy „naase ve-nišma – vykonáme a uposlechneme“ (2M 24,7).

Jak praví RAMBAM ve třinácti článcích víry - Tóra, jež byla darována Mojžíšovi, nebude nikdy změněna a zaměněna za jinou. Jsme svědky toho, že židovský národ více než tři tisíciletí vlastní tento Boží dar, který mu zabezpečuje jeho duchovní existenci. Též moudrý král Šalomoun v Přísloví 3,18 praví: „Stromem života je těm, kdo se jí chopí a blaze těm, kdo se jí drží“. Naše Tóra však není suchým starověkým zákoníkem, ale je a stále bude aktuálním průvodcem a pomocníkem každému z nás na jeho pouti životem. Dej Bůh, bude pomáhat našim dětem, vnukům a všem pokolením, která přijdou po nás. Vždyť na základě a v duchu Tóry byla našimi učenci rozpracována halacha která, tak jak vývoj pokračuje, se stále doplňuje a zdokonaluje v duchu doby, aniž by se v Tóře samé změnilo byť jediné písmeno. Neměnnost Tóry a zároveň její aktuálnost je nám důkazem jejího nebeského původu.

V Praze žili a žijí Židé více než jedno tisíciletí a společně s jejím nežidovským obyvatelstvem spoluutvářeli duchovní, kulturní a hmotné hodnoty, kterými se naše hlavní město právem dodnes pyšní. Ne nadarmo byla Praha nazývána Ir va-Em b'Jisrael – Město a Matka v Izraeli. Bohužel, v poslední době je Praha i místem ostrých sporů uvnitř židovské pospolitosti, které dokonce vyústily v slovní, ba i fyzické násilí. Znepřátelené skupiny se vzájemně obviňují a osočují, a to jak před televizními kamerami, tak i před mikrofony reportérů a novinářů. Obě skupiny si v zápalu snad ani neuvědomují, že tím dávají zbraň do rukou lidem, kteří, velice jemně řečeno, nás Židy nemají moc v lásce a skrytě či veřejně se radují z obecních rozbrojů. Zásadní otázka, kterou bychom si měli položit zní, zda se jedná o machloket l'šem Šamajim, tedy o spor náboženský, halachický či z hlediska židovského důležitý anebo se jedná o spor, v jehož zárodku může být zhrzené ego, pocit moci, upevnění nebo naopak pocit ztráty postavení, či finance. Odpověď jistě nebude lehká, zvláště pokud se jedná o směs mnoha příčin tohoto obec ničícího sporu. Četl jsem, že se dokonce uvažuje o rozdělení starobylé pražské obce na dvě. Dle mého názoru by to byla tragédie, jejíž důsledky nelze ani domyslet, ať již z hlediska kulturněhistorického a společenského, ale především z náboženského. Proto by mělo být prvořadým úkolem i přes všechny rozpory a osobní antipatie hledat cestu ke sblížení a ne k rozkolu.

Nevidím problém ve skutečnosti, že po roce 1989 vznikly v Praze reformní a konzervatiní obce nebo různé židovské spolky a organizace. Každý má právo vyjádřit svou sounáležitost s židovským národem a dědictvím předků tak, jak to cítí. Do určité míry se vlastně jedná o znovunavázání na židovské spolkové tradice, které byly násilně přerušeny nacistickou okupací a po roce 1948 komunistickým režimem. Pražská ŽO (je mi proti mysli vypuštění z jejího názvu slova „náboženská“) musí zůstat jediná a jednotná pod silným duchovním vedením opírajícím se o halachu a specifické tradice pražské pospolitosti, zároveň však ochotným trpělivě a s porozuměním vyslechnout názory každého souvěrce, byť by i nebylo možné s nimi z různých důvodů souhlasit.

Parašat Nicavim (5M 29,9) začíná slovy: „Vy všichni stojíte dnes před Hospodinem, svým Bohem, vaši představitelé, vaše kmeny, vaši starší, vaši správci, všichni izraelští mužové“. Rabín Moše Alšejch (1508 - po r. 1593), žijící ve Cfatu, duchovní hlava jemenských Židů Jeruzaléma komentoval slova Tóry takto: Proto Mojžíš říká: „Vy všichni stojíte dnes...“ Zde není rozdílu mezi vámi, prostými Židy a vašimi představiteli, neboť stojíte před Hospodinem, svým Bohem. Stojíce před Všemohoucím nemůžeme vědět, kdo je v Jeho očích ceněn více a kdo méně. Vždyť ten, koho my považujeme za představitele, může být Hospodinem považován za prostého Žida a naopak. Na nebesích jsou zcela jiná měřítka. Ano, významní představitelé mohou být „níže“ a prostí mohou být „výše“. Čteme-li „představitelé, starší a správci“ – všichni tito jsou významní pouze z našeho lidského pohledu, ale z pohledu Všemohoucího tomu tak vůbec být nemusí. Proto v momentě, kdy stojíte před Hospodinem, svým Bohem, jste si všichni rovni – „všichni izraelští mužové“.

Jak všichni víme, nejvyšším Soudcem je Všemohoucí. Před kým však stojí oba znesvářené tábory? Před soudcem, jenž není z tvého lidu, před obyčejným smrtelníkem. Velice mi tato situace připomíná historii Hyrkána a Aristobula, kteří pozvali do Jeruzaléma římského legáta Pompeia, aby je rozsoudil, kdo z nich bude králem a kdo veleknězem, neboť každý chtěl královskou korunu pro sebe. Kdo potom z našich vnitřních rozbrojů těžil, byl Řím. Nestálo by například za úvahu oboustranné stažení všech žalob, které byly podány pražským soudům a které ochromují normální chod pražské ŽO? Zajisté by to byl první krok, když třeba ne zatím k usmíření, tak alespoň k normálním korektním vztahům na obci.

Rabín Daniel Mayer

Ilustrace: www.waizmanschool.org.il

POLITIČTÍ VĚZNI ŽÁDAJÍ
odstoupení ministra i policejního prezidenta

Redakce byla požádána o otištění otevřeného dopisu adresovaného předsedovi Poslanecké sněmovny panu PhDr. Lubomíru Zaorálkovi. Na parlament ČR se tímto obrací SDRUŽENÍ BÝVALÝCH POLITICKÝCH VĚZŇŮ ČR 1948-89, které pobouřil neadekvátní zásah policie ČR namířený proti odpůrcům komunistické ideologie při prvomájové manifestaci komunistů na Letné. I my jsme znepokojeni růstem pravicového i levicového extrémismu v naší zemi a sledujeme vzrůstající neschopnost státní moci se s těmito jevy energicky vyrovnat. Bohužel chování policistů těmto extrémům spíše nahrává. Z těchto důvodů se za dopis plně stavíme a uveřejňujeme jej v nezkráceném znění.

SDRUŽENÍ BÝVALÝCH POLITICKÝCH VĚZŇŮ ČR 1948-89
Křižíkova 97, 186 00 Praha 86
Tel./fax/záznam: 222 323 816
www.sbpv.cz, e-mail: stransky@sbpv.cz

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky
PhDr. Lubomír Zaorálek
Sněmovní 4, 118 26 Praha 1
Čj.: SBPV-57/05 Praha dne 4.5.2005

Věc.: protest proti neadekvátnímu zásahu na Letné dne 1.5.2005

Na podkladě skutečné události při manifestaci komunistů letošního prvního května v Praze na Letenské pláni, jsme nuceni podat protest proti zásahu policejních složek.

Při komunistické manifestaci, zvláště při projevu předsedy této strany Grebeníčka, vystoupili někteří občané s poukazem na zločiny, kterých se Komunistická strana (KSČ), v minulosti dopustila. Prokazatelně tito občané projevili svojí kritiku slušně a důstojně. Odmítali demagogické a ideologické fráze a myšlenky nic neříkajících obsahových nesmyslů pronášené předsedou Grebeníčkem. Tento představitel parlamentní strany úmyslně a veřejně šířil informace ohrožující ústavnost a demokracii v České republice. Pan Grebeníček neunesl kritiku občanů proti svému proslovu a dal podnět přítomným policejním složkám k zásahu proti lidem, kteří si tento jeho demagogický proslov dovolili kritizovat.

Následně příslušníci policie, včetně policistů v civilu, hrubým a brutálním způsobem zaútočili na občany, kteří kritizovali Grebeníčkův projev. Způsob, jakým proti komunistickým oponentům zasáhli příslušníci České policie, zvláště v civilu, nám politickým vězňům z doby komunistické moci věrně připomíná způsob provádění zásahů bývalé Státní bezpečnosti (StB) a Veřejné bezpečnosti (VB).

Na podkladě této události bývalí političtí vězni docházejí k přesvědčení, že bezpečnostní složky České republiky jsou stále součástí komunistického režimu a že i nadále obhajují ideologii propagovanou jejími představiteli. Jak je možné, že člen politické strany vydává pokyn k policejnímu zásahu? Jak je možné, že velitel zásahu reaguje a vydává pokyn k akci? To jsou fakta dokumentárně zachycená!

Jsme nuceni požadovat, aby se vzdali svých funkcí ministr vnitra a policejní prezident.

Brutalita a teror, požadovaný komunisty a prováděný státní policií na občanech, kteří veřejně vystoupili proti komunistické ideologii, se rovná zločinu.

Bývalí političtí vězni poznali a zažili na „vlastní kůži“ způsob jednání komunistické policie a StB. Nelze proto souhlasit s akcí předvedenou Státní policií při manifestaci komunistů prvního května na Letenské pláni.

Komunisté mají na svědomí doposud nevyčíslitelný počet obětí, zničených životů těch, kteří se nebáli veřejně proti jejich politice vystoupit.

Protestujeme proti takovému jednání policejních orgánů a požadujeme aby ti, kteří se podíleli na rozkazu k zásahu, byli odvoláni ze svých funkcí. Prokazatelně došlo ze strany policejních orgánů k porušení Listiny práv a svobod hraničícím s trestným činem.

Závěrem připomínáme, že i nadále budeme sledovat postup vládních činitelů, jakým způsobem bude celý případ vyřešen a doufáme, že nebudeme nuceni celou záležitost předat k vyřízení mezinárodnímu soudu.

V zastoupení politických vězňů SBPV-ČR 1948-89

Stanislav STRÁNSKÝ, předseda SBPV-ČR
Ladislav BERGMANN, sekretář SBPV-ČR

Sdružení Respekt a tolerance ve spolupráci s městem Loštice a židovskou kongregací Hakafa z města Glencoe ve Spojených státech amerických si Vás dovolují co nejsrdečněji pozvat na

Slavnostní setkání a bohoslužbu v loštické synagoze v pátek 17. června 2005 v 16 hodin.

Naše pozvání přijal rabín Bruce Elder společně s dvaceti členy kongregace Hakafa. Jeho kongregace v současné době používá starobylou Tóru, která pochází z loštické synagogy. Rabín Elder přiveze Tóru s sebou, aby mohl vykonat bohoslužbu v jejím spirituálním domově.

PROGRAM

PÁTEK 17. ČERVNA

16.00 - Přivítání hostů; koncert Židovské písně, básně a žalmy v podání pěveckého sboru Větrník ZŠ Loštice; uctění památky obětí holocaustu z Loštic a okolí; slavnostní předání historických synagogálních lavic

17.00 – Beseda; zahájení výstavy Byl jednou jeden svět (výtvarné práce inspirované židovskou historií, kulturou a tradicemi, vystavují žáci a profesionální umělci z regionu.)

17.30 - Slavnostní bohoslužba s loštickou Tórou (rabín Bruce Elder) – od fašistické okupace první bohoslužba v místní synagoze

SOBOTA 18. ČERVNA

17.00 - Hrad Bouzov: prohlídka historických interiérů; zahájení výstavy Vzpomínka na židovské rodiny z Loštic a okolí; vystoupení houslového tria Bohemian Strings z Irska v Rytířském sále

Prosíme o brzké potvrzení účasti
RESPEKT A TOLERANCE
Radnice 4, 789 85 Mohelnice,
tel.: +420 583 455 912,
mobil: +420 732 364 206
e-mail: cromstil@yahoo.com
www.respectandtolerance.com

ÚVOD DO ŽIDOVSKÉ GENEALOGIE III

Jak bylo napsáno minule, židovské matriky byly vedeny na základě císařského patentu od r. 1784. Co se týče osobních dat před rokem 1784, lze v oddacích matrikách najít věk nevěsty či ženicha, což nám umožní nepřímo zjistit přibližné datum narození; totéž nám často umožní zápis v matrice zemřelých. Jakkoli jsou záznamy vesměs stručné, v některých případech záznamů o úmrtí dospělého lze najít i rodiče zemřelého, což umožní zachytit i předchozí generaci. Najdeme zde často i adresu posledního bydliště zemřelé osoby, jméno partnera a místo, kde je osoba pohřbena. To nám - v případě zájmu - umožní tato místa navštívit. Mezi důležité informace patří vedle kalkulace délky života rovněž informace o migraci, které jak matriky oddací, tak matriky zemřelých často poskytují. Židovské matriky z Čech jsou poměrně bohaté na širší rodinné informace, zatímco matriky z Moravy jsou v tomto ohledu poněkud skoupější.

Překvapením v matrikách narozených jsou občasné nálezy záznamů z dob před rokem 1784. Pokud měl někdo zájem zachytit rodinná data významné osoby, lze najít v matrikách narozených uprostřed jiných záznamů data narození jedné určité rodiny např. z let 1720 a 1760 (rodina Khonů, Velká Bukovina).

S postupují emancipací se mění podoba jmen. Zatímco v prvé polovině 19. století stále převládala biblická jména (Abraham, Isaak, Salomon, Sara, Rachel, apod.), vyskytovala se postupně i jména moderní (Gustav, Karel, Aloisie, Malvína, apod.). V řadě případů můžeme v zápise narození najít jméno moderní i hebrejské (Adolf/Aaron, Ludwig/Lazar, Irena/Rifka, apod). Jméno bylo v dospělém věku pochopitelně součástí praktického života a tak můžeme sledovat proměnu Isaak - Ignatz - Hynek Stein.

Jazykem matričních zápisů byla do roku 1918 vesměs němčina; leckdy však byly již i dříve psány česky, např. pro obce v jižních a východních Čechách. Tzv. novogotický kurent, jímž byly matriky i jiné dokumenty psány, může pro začátečníky představovat značný problém. Potíže lze překonat za pomoci čítanek pro amatérské genealogy, nejlépe pak absolvováním kurzu, který pořádá Česká genealogická a heraldická společnost.

Jak bylo v minulém díle naznačeno, existovaly židovské matriky v rozličných duplikátech. Od r. 1848 zde byla snaha převést dohled a vedení matrik na stát, ta se však plně realizovala až od r.1873. Od r. 1874 vznikla židovským matrikářům povinnost vést duplicitní řadu matrik. V roce 1868 byla naopak zrušena povinnost vedení tzv. kontrolních matrik na místních farách. Traduje se, že v řadě případů kontrolní matriky čas od času poslal farář do židovské obce a tam byly naráz opsány zpětně za delší časové období. Tyto kontrolní matriky byly často vedeny na některých místech i po roce 1868 až do přelomu století. Stejně jako byla řada židovských matrik vedena duplicitně již před nařízením z roku 1874.

Jak z přehledu vyplývá, existovaly tedy v praxi více či méně se překrývající tři řady matrik, tj. matriky vedené židovskými matrikáři od r. 1784 do r. 1939, včetně knih obřízek (přibližně 1780-1820) a vlastních duplikátů matrik do r. 1874, dále duplikáty vedené na okresních úřadech po roce 1874, a dále kontrolní matriky vedené na místní farnosti někdy již od r. 1788 či r. 1800 do r. 1868, na některých místech až do roku 1890 či 1900.

Záznam narození Julie, 30. července 1840, dcery handlového Žida ze Zbislavi č. 7 Israela Frydlandera a jeho Barbory rozené Pikové, tak jak byl zapsán v katolické matrice mezi ostatními zápisy místních farníků.

Vzhledem k tomu, že se často objevují dohady, zda se po německé okupaci židovské matriky dochovaly či nikoliv, dovolím si se u tohoto tématu krátce zastavit. Je známo, že židovské matriky byly svezeny za války na úřadovny gestapa, a že byly na konci války z velké části Němci zničeny a jsou tedy navždy ztraceny. Jak však vyplývá z výše uvedeného, pro mnohá místa se dochovala řada paralelních matričních záznamů a rodopisná bádání lze v mnoha případech úspěšně provádět. Pro dějiny rodin z míst, kde se skutečně matriky nedochovaly, lze takřka vždy najít alternativní dokumenty, např. sčítání obyvatel apod.

V letech 1938/1939 úřadovny gestapa v Sudetech usilovaly o zajištění židovských matrik a jejich soustředění do sídla sudetské župy v Liberci. Tehdy však nebyly zajištěny zcela všechny matriky ze Sudet. V letech 1941/1942 vznikla na území protektorátu podobná sbírka a navazující kartotéka osob při Zentralamt zur Regelung der Judenfrage in Böhmen und Mähren. V roce 1943 pak byly vyzvány okresní úřady k odevzdání duplikátů matrik. Duplikáty byly předány tzv. Rodopisnému úřadu (Sippenamt für Böhmen u. Mähren) a za péče českých zaměstnanců Zentralamtu později převezeny na zámek Český Šternberk. Sem byly také postupně převezeny kontrolní matriky z katolických farností. Na konci války byly tyto sbírky údajně českými zaměstnanci zachráněny a tak je nestihl osud matrik uložených v Praze. V dubnu 1945 byly židovské matriky uložené v Praze na příkaz gestapa převezeny do papírny v Praze-Bubenči a skartovány. Po válce byly dochované duplikáty matrik prohlášeny za základ sbírky matričních dokumentů coby originály a uloženy ve Státním archivu v Praze. Řada matrik zemřelých, zejména matrik z větších měst, byly posléze doplněny o desítky a stovky prohlášení osob za mrtvé. Jak vyplývá ze zápisů, dělo se tak vždy na základě žádosti přeživších příbuzných včetně uvedení jejich jména a vztahu k mrtvému. V prosinci 1949 bylo ukončeno vedení samostatných židovských matrik a vedení matrik bylo všeobecně převedeno na státní správu.

Pro úplnost je dobré uvést, jakkoliv byly kontrolní matriky vedeny na farách jako samostatné knihy, můžeme najít některé židovské matriční záznamy přímo v knihách katolických matrik. Byly to většinou oddíly zápisů na konci knihy, na zvláštních stránkách. Lze je však také občas nalézt v mezeře mezi zápisy místních farníků - viz ukázka. Katolické matriky jsou uloženy v oblastních, případně městských státních archivech. Archivní pomůcky v těchto archivech jsou často doplněny o poznámku, které konkrétní katolické matriky obsahují židovské matriční záznamy. Řada matričních dokumentů, vesměs jako fragmenty, je rovněž uložena v Židovském muzeu v Praze.

Údaje z matrik představují základní zdroj osobních dat a jejich studium stojí na počátku rodopisného bádání. Na ně navazují další sbírky rozmanitých dokumentů - ty budou postupně popsány v následujících kapitolách.

Julius Müller

Toledot – centrum pro rodopisná studia, Praha

LITERATURA S DAVIDOVOU HVĚZDOU

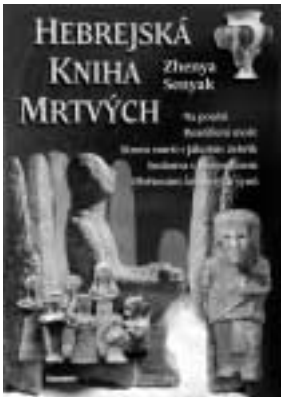

HEBREJSKOU KNIHU MRTVÝCH vydal **ZHENYA SENYAK** v roce 2003 na Floridě, kde žije. Nyní vychází v překladu Miloslava Korbelíka péčí pražského nakladatelství Eminent. Autorův dědeček byl polský rabín Josef Levenstein, který v newyorském Brooklynu založil synagogu Tifereth Torah. Sám Senyak studoval hebrejštinu a judaismus v New Yorku, Kalifornii a Jeruzalémě.

Spoustou cenných fotografií vybavená publikace vychází v ediční řadě, která již přinesla egyptskou, etiopskou, keltskou, germánskou i indiánskou „knihu mrtvých“, jež ovšem navzdory obdobnému názvu, odvozenému od slavné Tibetské knihy mrtvých, obsahují zcela různorodé texty. Společným jmenovatelem pak mají být mystické představy o posmrtném životě, o odcházení a navracení se z říše zemřelých. Senyak na svém díle – podle vlastních slov – pracoval dvě desetiletí a cílem knihy je zveřejnit a objasnit skryté poselství uložené v hexateuchu, do nějž kromě Tóry počítá i knihu Jozue.

Originalita Hebrejské knihy mrtvých spočívá ve způsobu, jakým ukazuje, že použitelnost výkladu dějové linie hexateuchu pro individuální duši tkví v samotných textech hexateuchu. Rozdíl je podle autora v tom, že zatímco v Tóře je Mojžíš člověkem z masa a kostí, osvoboditelem Izraelců, v Hebrejské knize mrtvých je „andělem, kterého seslal B-h, aby osvobodil duši z jejího pozemského otroctví“. Mojžíšovo dílo je dokonáno teprve tehdy, když je cesta pouští u konce a očištěná duše je připravena se vrátit ze Světa utváření (Jecira) do Světa akce (Asija). Mystika, zejména kabalistická, není jednoduchá a chceme-li jí porozumět musíme přistoupit na její hru slov a posunutých významů. Autor tvrdí, že narážky na reinkarnaci nalézáme na nejrůznějších místech hebrejské bible a dokonce i v talmudu.

O Petru Ginzovi, který se ve čtrnácti letech ocitl v Terezíně a dva roky poté byl zavražděn v Osvětimi, jsme už psali: jeho kresba měsíční krajiny se ocitla ve vesmíru při nešťastném letu raketoplánu Columbia r. 2003 a také na české známce. Petrova sestra Eva Ginzová – dnes v Izraeli žijící výtvarnice **CHAVA PRESSBURGER** – vydala některé jeho texty knižně pod názvem **DENÍK MÉHO BRATRA** (vydal Trigon). Že se jeho deníky (dva malé sešitky) zachovaly i šedesát let po válce, kdy byly objeveny, je malý zázrak. Petr Ginz nám tak zanechal své výtvarné i literární práce – pokoušel se psát povídky i „romány“ a v Terezíně psal do časopisu Vedem, který také redigoval. Hlavní část knihy zabírají jeho pražské deníky psané před transportem, kde Petr lakonicky a stručně popisuje každodenní realitu ve městě, ve škole a v rodině. Nezapomíná zaznamenávat ani své klukovské pyrotechnické pokusy. Knihu doplnila svými několikastránkovými záznamy z deníku i sestra Eva, která odjela do Terezína o dva roky později, a na konci jsou zařazeny Petrovy texty ryze literární, které otiskl ve Vedemu. Kompaktnost knihy dotváří příloha s Petrovými obrázky, faksimile několika deníkových stránek i rodinné snímky, ale i obálka vytvořená z výtvarného ručního papíru Chavy Pressburgerové. Pozoruhodné autentické dílo.

Režisér **MATEJ MINÁČ** před pár lety znovuobjevil Angličana Nicholase Wintona, skromného zachránce šesti stovek židovských dětí na počátku 2. světové války, který tehdy zorganizoval odvážnou záchrannou akci – „dětské“ vlakové „transporty“ do Británie. Ze své látky Mináč vytěžil nejprve film Všichni moji blízci (1999), ověnčený mnoha cenami a především velkým ohlasem u diváků, a poté – za pomoci novinářky Marie Formáčkové – i knihu. Jmenuje se **LOTERIE ŽIVOTA NICHOLASE WINTONA** s podtitulem, který říká vše o obsahu: Po stopách akce záchrany děti, která nemá v novodobé historii obdoby. Mináč v knize, plné autentických fotografií, zachycuje osudy jednotlivých dětí až do současnosti. Zajímavé je, že dnes jen asi 250 tehdejších dětí ví, komu vděčí za svou záchranu. Další čtyři stovky dětí nebyly dosud objeveny a jejich osudy jsou neznámé.

Z hlediska obecného vkusu by mohlo být v knize méně autorových portrétů s významnými osobami, neboť to vnuká myšlenku, že zachránce Winton objevil Mináče a nikoliv naopak.

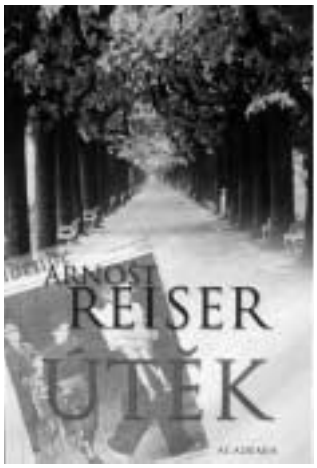

ARNOŠT REISER měl v mnohém podobný osud a vylíčil jej v knize **ÚTĚK** (Academia). Tento světově uznávaný chemik, od roku 1982 ředitel Ústavu zobrazovacích věd na Polytechnické univerzitě v New Yorku, pocházel z rodiny majitele pivovaru. I jemu šťastný život přervala válka a všichni jeho židovští příbuzní museli nastoupit do vlaku směr Terezín. Další stanicí byla roku 1944 Osvětim, kde jeho rodiče zahynuli a sám Arnošt přečkal konec války v pracovním táboře ve Slezsku. Po emigraci žil do roku 1960 v Anglii a zůstal tam dvaadvacet let, kdy přesídlil do New Yorku. Je jedním z těch, kteří se v cizině neztratili.

◗ **Lubor Falteisek**

CHASIDISMUS, HASKALA, REFORMA

Seriál o myšlenkových proudech, které formovaly současný obraz judaismu

Nachman z Bretslavy *8. část*

Měli bychom se opět vrátit k významným chasidům. Domnívám se, že jednou z nejúchvatnějších postav chasidismu byl rabi Nachman z Bretslavy, která leží v ukrajinském Podolí.

Rabi Nachman se narodil roku 1772 mamince Feige, té která „získala svatého ducha“, jak již víte z jednoho z našich minulých povídání. Byl tedy milý Nachman pravnukem Baal Šem Tova. A po tatínkovi vnukem Nachmana z Horodenky. Tatínek se nikým slavným nestal, byl to prostý nevzdělaný muž.

Nachman vyrostl na chasidském dvoře a sám po své druhé ženitbě chasidský dvůr založil, a to v Medvěděnce u Kyjeva.

Roku 1798 odcestoval se svým žákem Šimeonem do Haify, Jaffy, Tiberias a Safedu. Všude, kde se objevil, vyvolával spory týkající se jeho samotného. Zamotával se ovšem také do sporů jiných. Tak například ve Svaté zemi se přátelil s Abrahamem ben Alexandrem Katzem z Kalistu, který vedl spor se slavným Šneurem Zalmanem z Ljady. Doma vedl spory s Ariem Leibem, zvaným „Velký stařec ze Špole“ – Arie Leib mimo jiné tvrdil, že Nachmanovo učení obsahuje sabatianismus a frankismus. Inu, téměř celý chasidut byl založen na sabatianismu, což dnes nechtějí chasidé slyšet. Frankismus je, jak víte, částečně už trochu jiná kapitola. Nachman býval Ariem osočován z amorálnosti.

V té době žil Nachman ve Zlatopolu, kde roku 1802 spor s Ariem vyvrcholil a Nachman se odstěhoval do Bretslavy, nebo Braslavy, některé překlady dokonce říkají Bratislav, já se budu držet Bretslavy.

Zde samozřejmě chasidské spory pokračovaly. Všichni známí cadikové z okolí se s Nachmanem dostali do sporů. Jenom Nachmanův přítel Levy Izák z Berdičeva ho nikdy nenapadal, ale ani se ho veřejně nikdy nezastal.

Nachmanovo učení bylo spíše založeno na tradičním judaismu, než na sabatianismu, ale týká se osobního tikunu (obnovy). Formuloval teorii mesiášského postavení duše, tedy jeho, Nachmanovy duše. A to i mesiáše ben Davida i mesiáše ben Josefa. Tedy jak mesiáše trpícího, tak i mesiáše, který provází toužící duše hříšníků paradoxními tikuny. A protože on sám byl součástí mesiášské duše, mesiáš musí být jeho potomkem. Vytvořil naprosto radikální podobu cadika a tím ideálním cadikem byl on sám.

Víra hraje hlavní roli v hierarchii hodnot bretslavských chasidů. Bretslavský koncept víry je však naprosto paradoxní. Vedle klasické víry je zde víra v cadika. V tomto případě v Nachmana. I kdyby jej celé židovstvo odmítalo, bretslavští chasidé musí věřit v něho. Nachmanův chasidismus ve své víře v cadika není osamocen. Chabad jde tak daleko, že část lubavičských chasidů věří, že jejich poslední rebe je mesiáš.

Jednou z nejdůležitějších věcí v chasidismu je pouť k cadikovi. Nachman však nepřijímal poutníky každý šabat či svátek, jak bylo zvykem, ale pouze u příležitosti tří svátků – a to Roš hašana, chanukový šabat a Šavuot. Na Roš ha-šana měli bretslavští chasidé povinnost modlit se v Nachmanově přítomnosti. Tuto povinnost mají dodnes v jejich centru v Jeruzalémě.

Jeden z běžných zvyků chasidů se u bretslavských stal centrálním: zpověď před cadikem! To je judaismus, co? A tak se bretslavským dostalo přezdívky „zpovědní chasidé – vidujnikim“.

Veškerá bretslavská literatura je přisuzována Natanovi ben Naftali Hertz Steinhartzovi, který nepatřil do Nachmanova intimního okruhu, ale byl jeho písařem. Po Nachmanově smrti získal Naftali mezi bretslavskými chasidy vedoucí pozici. První Nachmanovo dílo, „Likutej moharan“, bylo publikováno za Nachmanova života bez rabínského schválení.

Nejznámější jsou však Nachmanovy pohádky a vyprávěnky z posledního období jeho života, sebrané a vydané Natanem pod jménem „Sipurej maasijot“ (Berdičev, 1815). Tak jako jeho učení, i jeho „poudačky“ se soustředí na jediný koncept. Na Nachmanovu podstatu a na jeho mesiášskou duši. Diktoval také naprosto esoterická díla. „Sefer ha-nisraf“ („Spálená kniha“) byla chasidy na jeho přání zničena roku 1808. Druhá esoterická kniha, „Sefer ha-ganuz“ („Skrytá kniha“) se dochovala v rukopise a vysvětlí ji až mesiáš. Tím bude stejně Nachmanův potomek, jak již víme.

Inu, hnutí to bývalo maličké, ne příliš populární. Po Nachmanově smrti roku 1811 nebyl ani určen cadik. A tak zůstalo vše v rukou písaře Natana (1780-1845), který měl ohromný organizační talent… Sektě se tedy úcty dostalo až v 19. století. Byla jednou z mála funkčních v Podolí i za sovětského režimu.

Sylvie Wittmannová

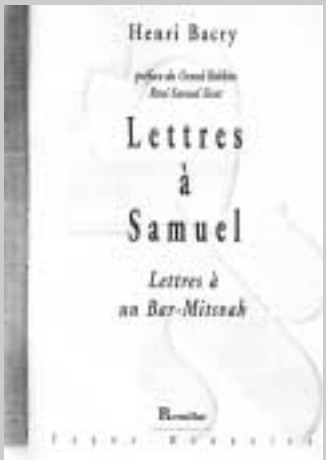

Obálka nové knížky - viz text na straně 3

Věstník Maskil – registrace MK ČR č. E 14877
Vydává židovská kongregace Bejt Simcha, přidružený člen Federace židovských obcí ČR, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, Česká republika, IČO: 61385735, tel./fax: 222 251 641, e-mail: maskil@volny.cz. Maskil vychází měsíčně za laskavé podpory Ministerstva kultury ČR, Nadačního fondu obětem holocaustu a The American JOINT Distribution Committee. Zájemci mohou přispět na vydávání věstníku libovolnou částkou na bankovní účet: 86-8964110227/0100 u Komerční banky, variabilní symbol: 8888888888 (10x8). Redakce: Milan Kalina, Jitka Nováková, Kateřina Weberová. Redakční rada: Michal Forší, David Koutecký, Julius Müller. Ilustrace: Lucie Lomová. Předtisková příprava a tisk: Typografické studio Trilabit, s. r. o., Vodičkova 36, Praha 1. Uzávěrka tohoto čísla 23. 5. 2005, ***Uzávěrka příštího čísla 23. 6. 2005.***